

Skrivnosti družinskega albuma

Barbara Hieng Samobor, režiserka *V MGL je postavila na oder besedilo ene najpopularnejših hrvaških dramskih avtoric*

3 zime je v angleščini napisana drama. Praizvedba je bila v londonskem Royal National Theatreu, avtorica pa je zanjo lani prejela prestižno nagrado Susan Smith Blackburn. Nagrado v New Yorku podeljujejo najboljšim v angleščini piščim dramatičarkam z vsega sveta. Režiserka tokratne uprizoritve (premiera je bila v četrtek) je tudi direktorica MGL Barbara Hieng Samobor. Besedilo po njenem govori o pogumu in upanju, da prihajajo boljši časi. Zanje se, ne glede na vse, še kako velja potruditi.

ANDREJ JAKLIČ

Drama prepleta tri ključna zgodovinska obdobja našega nekdanjega skupnega prostora, konec druge svetovne vojne, začetek osamosvojitvenih devetdesetih ter potranzicijsko dogajanje. Skozi te časovne koordinate se izrisuje zgodba štirih generacij žensk in njihovih družin, vse skupaj pa se dogaja v stari zagrebški družinski hiši, zgrajeni ob koncu 19. stoletja.

Četrtekova premiera v MGL je za teden dni prehitela uprizoritev v Hrvaškem narodnem gledališču. Oboji smo zelo pohiteli z umestitvijo te sijajne nove igre na repertoar. Razlika v datumih premier je bolj naključje kot dogovor ali tekma. Formalno gledano bo naša uprizoritev prva v regiji in hkrati druga na svetu, takoj po Londonu.

Gre za avtorico s hrvaškega govornega območja, ki pa večine besedil ni napisala v maternem jeziku. Tudi 3 zime so besedilo, napisano v angleščini, in šele kasneje prevedeno v hrvaščino. Katero ste vzeli za osnovo?

Najprej smo dobili izhodiščno, torej angleško verzijo. Medtem je Tena Štivičić pripravila še hrvaško različico, ki je v marsičem seveda bolj plastična, Slovencem bližja tudi zaradi nekdanje skupne države in same zgodbe. Prevajalka Alenka Klubus Vesel je na mojo željo še enkrat 'krojila obleko' in

oba prevoda natančno uskladila.

Sprašujem zato, ker je ena ključnih kvalitiet besedila ravno mojstrstvo dialogov, način, kako so izpisani, detajlirani, natančni in lucidni.

Teksta smo se od začetka lotevali z navdušenjem in spoštovanjem. Povedati moram, da se je zavedanje njegovih kvalitiet iz vaje v vajo poglobljalo. Kopali smo v razne smeri in povsod najdevali nove in nove prekate, žile, struge ... tolikšna kompleksnost, res nas je navdihovalo.

Med prebiranjem se kot primerjava sama od sebe vsilujeta dva velika dramskega pisanja. Na eni strani Anton Pavlovič Čehov, na drugi Miroslav Krleža.

Se strinjam. Primerjava vzdrži in nekakšna korespondenca Tene z našetimi avtorji dokazljivo obstaja. Zaradi specifičnih vsebinskih fokusov in izrazitega posluha za ženske like bi sama dodala še Ibsena. Pa Harolda Pinterja, ki je bil sposoben iz realistične situacije za hip ustvariti nekakšen simbolni vrtinec in ga ponovno vrniti v realistični kontekst. Kar je, priznajmo, tudi občasn fenomen iz naših 'resničnih' človeških življenj.

Paradoksalno je danes na takšen epski način pisati zgodbe, medtem ko v vsakdanu jezik vedno bolj izgublja moč razpiranja problemov, artikuliranja rešitev, vedno bolj je fragmentiran, manj artikuliran ... tudi predstav, v katerih dramska predloga ni več ključno izhodišče, je vedno manj. 3 zime pa gredo ravno v nasprotno smer.

Morda bi morala reči malo drugače. Zdi se mi, da se jezik – govor v postperformativnih uprizoritvenih praksah spet dokaj intenzivno vrača na prizorišča, vendar največkrat precej skozi privatno igralčevo artikulacijo. Pri uprizarjanju smo se lotili študija popolnoma klasično. To je bila stvar čvrste odločitve in temeljitega razmisleka. Besedilo je legalo v igralce samo od sebe, sprejeli so ga scela, mehko, spontano. Čudovita igralska ekipa! Način pisanja Tene Štivičić se mi zdi zelo aktualen oziroma moderen. Ne gre za oponašanje

klasičnih dramaturgij, temveč za novo odprto in široko cesto v umetnosti.

Zadnjih nekaj let se tudi v gledališču pojavljajo besedila, ki obravnavajo tematiko nekdanje skupne domovine – Vojnovičeva Jugoslavija, moja dežela, drama Razodetja Dušana Jovanovića, interpretacija romana Danila Kiša Grobnica za Borisa Davidovića ... očitno je tega četrta stoletja dovolj časa za dramsko refleksijo.

Drama *3 zime* je v tem obračunu morda manj radikalna, mehkejša, z več distance do dogajanja, ki pa jo je Tena Štivičić gotovo vzpostavila, ker veliko časa preživi v Veliki Britaniji. Na tematiko se zato ozira z nekakšno melanholijo, ki pa je delu lahko samo v prid.

Tena Štivičić veliko govori o tem, da ima rada svojo domovino, in o tem, kaj se s to domovino trenutno dogaja. Na podlagi 3 zim je mogoče slutiti, da ji hrvaška stvarnost ni ravno pisana na kožo, da se težko identificira z aktualno situacijo.

Besedilo obravnava, ves čas sooča tri ključna obdobja tudi slovenske, predvsem pa zgodovine nekdanjega prostora. To pogojuje drugačen odnos do dramskega tkiva, bistveno bolj intimen, drugačen način selekcije, sprejemanja režijskih odločitev ... Londonsko praizvedbo so večinoma gledali ljudje, ki o kontekstu vedo manj kot mi, Slovenci, in je imela torej več uprizoritev 'informativnega poslanstva'. Mi smo si lahko privoščili neposreden in osebni angažma, poistovetenje. Premnoge teme, ki jih igra razpira, so nas dobesedno gnale v osebne asociacije.

Gotovo ste se bili prisiljeni odločiti oziroma slediti ključnim točkam.

Trije temeljni trakovi so, ki jih obravnavamo. Trak človekove umeščenosti v zgodovino, človekovega življenja od rojstva do smrti ter trak življenja skupine, ki je družina. Družina v tako širokem pomenu besede, da vanjo spadajo tudi člani, ki niso družinski ljudje, na primer samski in tisti, ki so se odločili za samoto ali jih je vanjo prisililo življenje. Vmes se vrivajo

procesi, ki so družbenozgodovinski in so lahko tudi predmet teoretskega razmisleka, na primer oblast in represija leta 1945, leta 1990 in sodobni sistemi terorja oziroma nove oblike povzpetništva leta 2011.

Ključna vstopna točka je bila torej družina?

Tako je. Družina v najširšem pomenu besede. Nikakor ne v poenostavljenem tretmaju 'za' in 'proti'.

Ena od junakinj igre je tudi hiša. Hiša ima vsaj dva simbolna pomena. Je nema priča vseh dogajanj. In je zavetje. Vse v tej drami je koncipirano navznoter. Eksteriera praktično ni. So pa vremenske okoliščine oziroma natančna terminska umeščenost.

Tena Štivičič posveča veliko pozornosti ženskim likom. So hkrati ranljivi, pa vendar sprejemajo jasne odločitve, želijo si biti enakopraven del družbe, kar ne

nazadnje tudi so ...

Feminizem Tene Štivičič je skrajno rafiniran. Je zahteven, bojevit, a nikoli banalno shematičen. Pozor, z veliko posluha za oba spola. In predvsem z veliko posluha in ljubezni do ljudi vseh starosti, vseh položajev. Neverjetno, kako velik razpon imamo v tej igri. Najmlajša junakinja je stara dvanajst let, najstarejša več kot devdeset ...

Barbara Hieng Samobor
FOTO JOŽE SUHADOLNIK

Drama *3 zime* skozi tri ključna zgodovinska obdobja našega skupnega prostora izrisuje zgodbo štirih generacij žensk in njihovih družin.